

УДК 631.527.633.34.

© 2008

В. Є. Мікус

Буковинський інститут агропромислового виробництва

ПІДБІР КРАЩИХ СОРТОЗРАЗКІВ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ СОРТІВ СОЇ, АДАПТОВАНИХ ДО УМОВ ПІВДЕННО- ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

В умовах південно-західної частини Лісостепу України вивчено 36 сортів сої. Краці з них включені до селекційної програми.

Зроблено підбір кращих сортозразків для селекції сортів сої, адаптованих до умов південно-західного регіону Лісостепу України.

Одним із самих реальних і ефективних шляхів збільшення ресурсів рослинного білка є розширення виробництва бобових культур, серед яких провідне місце займає соя [2].

Стабільний інтерес до виробництва і використання цієї культури пояснюється рідкісним складом її зерна, у якому міститься 38-40% білка, 20% – жиру, 25-30% вуглеводів та інші речовини. Повножирова екструдована олія і соєвий шрот в багатьох випадках тепер виступають як обов'язкові високобілкові інгредієнти для виробництва комбікормів.

Відбувається зростання прямого застосування насіння сої як харчового продукту. За даними В.І. Січкаря [3], для синтезу 1 кг тваринного білка в кормах потрібно витратити 8-10 кг рослинного. А оскільки за якістю білок сої відповідає білку курячого яйця, а вартість його в декілька разів менша, то цілком зрозуміло, чому так багато уваги приділяється розширенню площ сої та прямого використання її в харчових цілях.

На базі Буковинського інституту АПВ селекційна робота з соєю ведеться з 1952 року [1]. При створенні нових сортів сої особливу увагу, окрім урожайності і якості зерна, приділяють стійкості до умов вирощування в південно-західному регіоні Лісостепу України.

Матеріали і методика досліджень. Матеріалом для проведення досліджень послужили 36 сортів селекції наукових установ України, які занесені до державного реєстру.

Технологія підготовки ґрунту, сівби і догляду за сортозразками сої була загальноприйнятою для зони Лісостепу України. Відібрані сортозраз-

ки висівали на ділянках площею 9 м² у трикратній повторності, довжина ділянок 5 м, ширина 1,8. Посів проводили сівалкою СН-10.

Упродовж вегетаційного періоду проводили фенологічні спостереження. Основними критеріями цінності генотипу є вегетаційний період, продуктивність сортозразків (врожай насіння з одиниці площі) вміст в насінні білка (за К²ельдалем) та жиру (за Русшковським). Також дуже важливим завданням є відбір сортозразків з підвищеною адаптивною здатністю до лімітуючих факторів.

Результати досліджень. У Буковинському Інституті АПВ у 2003-2004 роках вивчали колекцію із 36 сортів сої української селекції. За результатами досліджень визначено вегетаційний період, урожайність та проведено хімічний аналіз сортозразків (табл. 1).

У таблиці 1 показано 13 сортозразків у яких найкращі показники по вегетаційному періоду, врожайності і хімічному складу. За скоростиглістю виділилися сорти Іванка і Ксенія (селекції Буковинського інституту АПВ), також у них добрі показники за врожайністю. У сорту Іванка високий вміст білка (41,4%) і жиру (21,7%). Сорт Ксенія у 2003 році дав найбільший показник за жиром – 22,3%.

1. Характеристика кращих сортів сої

№ п/п	Сортозразки	Веgetаційний період, дні		Урожай, ц/га		Білок, %		Жир, %	
		роки							
		2003	2004	203	2004	2003	2004	2003	2004
1	Чернівецька 9	125	124	26,2	24,7	39,4	39,9	19,9	20,6
2	Іванка	119	118	22,6	22,4	40,2	41,4	21,7	21,6
3	Ксенія	119	117	24,4	24,1	37,2	38,1	22,3	21,9
4	Феміда	140	136	25,2	23,0	38,6	38,5	20,4	21,4
5	Васильківська	129	129	24,2	25,9	39,4	40,0	21,6	21,1
6	Харківська 35	131	130	21,2	22,4	40,2	40,0	19,3	20,4
7	Чернятка	126	130	22,7	23,3	39,6	37,3	19,2	21,0
8	Аполон	132	140	25,8	26,4	37,8	38,2	19,3	19,7
9	Деймос	144	132	26,2	27,6	38,0	38,1	21,0	20,8
10	Медея	125	127	21,2	25,2	39,3	40,2	19,6	19,4
11	Успіх	145	141	24,2	26,2	39,4	38,5	19,4	19,5
12	Одеська 150	133	129	24,2	22,3	36,3	36,2	20,3	20,5
13	Аметист	126	126	16,4	20,9	40,1	39,4	19,6	20,1

Із середньостиглих: Чернівецька 9 (Буковинського інституту АПВ), Васильківська (Селекційно-генетичний інститут), Чернятка (Інститут зем-

леробства УААН, Інститут кормів УААН), Медея (Кіровоградський інститут АПВ), Аметист (Красноградська дослідна станція). Чернівецька 9 забезпечила найкращі показники за врожайністю – 26,2 ц/га, а це один з найкращих показників у всьому досліді. В усіх цих сортів досить високі показники за білком – 37,3-40,2% та за жиром – 19,2-20,6%.

Одеська 150, Феміда, Успіх (Селекційно-генетичний інститут), Деймос, Аполон (Інститут землеробства південного регіону УААН), Харківська 35 (Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН) як і всі пізньостиглі відрізняються високою врожайністю від – 21,2 до 27,6 ц/га. За хімічним складом слід відмітити сорт Харківська 35 – вміст білка в середньому за 2003-2004 рр. складає 40,1%, а жир 19,85% відповідно.

Усі 13 сортозразків, що виділилися, були включені у програму гібридизації з підбором батьківських пар. У процесі селекційної роботи створюються господарсько-цінні форми і лінії, які відрізняються комплексом кількісних і якісних ознак (збільшеним вмістом білка, жиру, підвищеною врожайністю та скороченням вегетаційного періоду).

Важливим завданням є виведення і впровадження у виробництво нових високоврожайних сортів з підвищеною адаптивною здатністю до лімітуючих факторів – температурного режиму, вологозабезпеченості, тривалості світлового дня.

Тільки поєднання кількісних і якісних показників сої з лімітуючими факторами дасть змогу створити сорти, потенціал продуктивності яких забезпечить ефективне використання ґрунтових і кліматичних факторів, стабільне за роками виробництво зерна сої в умовах Чернівецької та інших областей України.

Висновки. За результатами дворічних досліджень 36 сортів сої виділено 13 кращих, які включені в гібридизацію. Дані сортозразки забезпечать створення високопродуктивних, адаптованих до ґрунотно-кліматичних умов Південно-західного регіону Лісостепу України сортів сої.

Бібліографічний список

1. М.Г. Голохоринська, М.А. Вихристюк, В.Є. Мікус, О.П. Коруняк. Перспективи селекції та вирощування сої в південно-західному регіоні Лісостепу України // Селекція і насінництво. – 2005. – № 90. – С. 44-49.
2. А.К. Лещенко, А.О. Бабич. Соя / К., Урожай. – 1977. – 104 с.
3. В.І. Січкач. Особливості селекції сортів сої // Вісник аграрної науки. – 2004. – № 5. – С. 47-51.